

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่องความรับผิดชอบของเจ้าของตลาดและผู้ขาย ต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในตลาดสดเกาะคา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของตลาดและพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมของเจ้าของตลาดและผู้ขายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมตลาดสดเกาะคา ศึกษาความรับผิดชอบของเจ้าของตลาดและผู้ขายต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในตลาดสดเกาะคา และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในตลาดสดเกาะคาของผู้ขายและผู้ซื้อ จากผลการศึกษาสามารถสรุปผลได้ดังนี้

5.1.1 ตลาดสดเกาะคาบริหารกิจการตลาดโดยบุคคลเพียงคนเดียวคือเจ้าของตลาด และเป็นตลาดของเอกชนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลเกาะคา ตลาดสดเกาะคาเป็นตลาดสดค้าปลีกที่มีพัฒนาการมาจากตลาดนัดที่ขายสินค้าเฉพาะช่วงเช้ากลายเป็นตลาดสดค้าปลีกที่ขายสินค้าตลอดทั้งวัน รูปแบบโครงสร้างคล้ายกับตลาดสดทั่วไปในปัจจุบัน คือ มีลักษณะของตัวอาคารแบบเปิดโล่งไม่มีกำแพงกั้น ตรงกลางภายในอาคารประกอบด้วยแผงสินค้าที่ขายอาหารสด อาหารปรุงสำเร็จ อาหารแปรรูป และสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร สภาพสังคมและเศรษฐกิจของตลาดประกอบด้วยผู้ขายเพศหญิงซึ่งมีจำนวนมากกว่าผู้ขายเพศชาย ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 40 ปี อาศัยอยู่ในอำเภอเกาะคาแต่กำเนิด ระดับการศึกษาสูงสุดไม่เกิน ป.6 ผู้ขายสินค้าส่วนใหญ่ขายสินค้าเวลา 06.00 น. – 18.00 น. และโดยส่วนใหญ่ได้ยึดอาชีพค้าขายมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานกว่า 11 – 20 ปี สินค้าที่จำหน่ายมากที่สุดคืออาหารปรุงสำเร็จ และรายได้โดยรวมของผู้ขายโดยเฉลี่ยอยู่ประมาณ 5,001 - 10,000 บาทต่อเดือน ส่วนพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมของเจ้าของตลาดและผู้ขายในการจัดการสิ่งแวดล้อมตลาดสดเกาะคาพบว่าก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในตลาดสดในหลายประเด็น ได้แก่ ปัญหาสุขลักษณะทั่วไปของตลาด ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาน้ำคั่งน้ำใซ้ ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาสิ่งปฏิกูล ปัญหาการทำความสะอาดตลาด ปัญหาสุขลักษณะของผู้ขาย

5.1.2 ความรับผิดชอบของเจ้าของตลาดและผู้ขายต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในตลาดสดเกาะคา ความรับผิดชอบเจ้าของตลาดต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น พบว่าเจ้าของตลาดได้มีความรับผิดชอบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในด้าน สุขลักษณะทั่วไปของตลาด โดยภาพรวมโครงสร้างอาคารตลาดทำด้วยวัสดุที่มีความปลอดภัย มีความคงทนและแข็งแรง ระบายอากาศโดยวิธีธรรมชาติ มีการจัดสร้างแผงและห้องแถวสำหรับขายสินค้า ส่วนอาคารพาณิชย์จัดสร้างไว้สำหรับเป็นที่

อยู่อาศัยและเพื่อการค้าขาย แสงสว่างภายในตลาดจัดให้มีหลอดไฟเพื่อเพิ่มความสว่าง อีกทั้งยังจัดให้มีสถานที่จอดรถไว้บริการ ในการจัดการขยะมูลฝอย จัดให้มีที่พักขยะรวมของตลาดเป็นถังพลาสติก มีการจัดให้มีผู้เก็บกวาดขยะของตลาด ในการจัดการน้ำคั้นน้ำใช้ จัดให้มีที่รองรับน้ำใช้ในตลาด และจัดให้มีน้ำประปาสะอาดไว้สำหรับอุปโภคและบริโภค ในการจัดการน้ำเสีย จัดให้มีทางระบายน้ำแบบเปิด ในการจัดการสิ่งปฏิกูล จัดให้มีห้องส้วมแยกชายและหญิง รวมทั้งจัดให้มีคนทำความสะอาดเป็นประจำทุกวัน ในการจัดการสัตว์และแมลงพาหะนำโรค จัดให้มีการป้องกันและกำจัดสัตว์และแมลงพาหะนำโรคเป็นประจำ จัดให้มีการฝึกอบรมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการจัดการสัตว์และแมลงพาหะนำโรคอย่างถูกสุขลักษณะ ในการทำความสะอาดตลาด จัดให้มีการล้างทำความสะอาดตลาดตามหลักสุขาภิบาลเป็นประจำทุกเดือนหลังจากปิดตลาดในช่วงเย็น ในส่วนของสุขลักษณะของผู้ขาย จัดให้มีผ้ากันเปื้อนแก่ผู้ขายทุกปี และจัดให้มีการฝึกอบรมร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ในการให้ความรู้ในการใช้อุปกรณ์และภาชนะต่างๆอย่างถูกสุขลักษณะ

ความรับผิดชอบของผู้ขายต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในการจัดวางสินค้า โดยการไม่วางสินค้าเกินขอบเขตร้าน/แผงของตนมีความรับผิดชอบมากที่สุด ส่วนการไม่จัดเก็บอุปกรณ์และภาชนะใกล้ทางเดินเท้ามีความรับผิดชอบมาก ในการจัดการขยะมูลฝอย โดยการเตรียมถังที่มีฝาปิดมิดชิดสำหรับใส่ขยะมีความรับผิดชอบมาก การแยกขยะเปียกและขยะแห้งก่อนนำไปทิ้งที่พักขยะของตลาดมีความรับผิดชอบมาก ส่วนการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยนำไปทิ้งที่พักขยะของตลาดหลังจากเลิกขายในแต่ละวันมีความรับผิดชอบมากที่สุด ในการจัดการน้ำคั้นน้ำใช้ การใช้ น้ำสะอาดในการประกอบและปรุงอาหารมีความรับผิดชอบมาก ส่วนการใช้น้ำประปาของตลาดในการชำระล้างสินค้าและอุปกรณ์ต่างๆมีความรับผิดชอบมากที่สุด ในการจัดการน้ำเสีย โดยการใส่ตะแกรงหรือตาข่ายในการบำบัดขั้นต้นก่อนเทน้ำทิ้งลงทางระบายน้ำมีความรับผิดชอบปานกลาง การกำจัดขยะหรือสิ่งปฏิกูลก่อนเทน้ำทิ้งลงทางระบายน้ำมีความรับผิดชอบมาก ส่วนการทำความสะอาดทางระบายน้ำบริเวณร้าน/แผงหลังจากเลิกขายในแต่ละวันมีความรับผิดชอบมาก ในการจัดการสิ่งปฏิกูล โดยการช่วยกันรักษาความสะอาดห้องส้วมมีความรับผิดชอบมาก หลังจากเข้าห้องส้วมผู้ขายล้างมือให้สะอาดก่อนไปขายสินค้ามีความรับผิดชอบมากที่สุด ในการจัดการสัตว์และแมลงพาหะนำโรค โดยการป้องกันและกำจัดสัตว์และแมลงพาหะนำโรคมีความรับผิดชอบมาก ส่วนการเก็บอุปกรณ์และภาชนะอย่างเป็นระเบียบไม่มีชอกมูมมีความรับผิดชอบมาก ในการทำความสะอาดตลาด โดยการล้างทำความสะอาดร้าน/แผงจากเลิกขายสินค้าในแต่ละวันมีความรับผิดชอบมาก ส่วนการล้างทำความสะอาดร้าน/แผงตามหลักสุขาภิบาลมีความรับผิดชอบปานกลาง สุขลักษณะของผู้ขาย โดยการแต่งกายให้สะอาดเรียบร้อยขณะขายสินค้า มีความ

รับผิดชอบมากที่สุด การสวมหมวกและผ้ากันเปื้อน ในขณะที่ขายสินค้ามีความรับผิดชอบมาก ส่วนการตรวจร่างกายเพื่อตรวจหาโรคติดต่อปีละครั้งมีความรับผิดชอบมาก

5.1.3 ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในตลาดสดเกาะคาของผู้ขายและผู้ซื้อนั้น มีความเห็นว่าจะมีการปรับปรุง สุขลักษณะทั่วไปของตลาด ขยะมูลฝอย น้ำคั่งน้ำใช้ น้ำเสีย สิ่งปฏิกูล สัตว์และแมลงพาหะนำโรค การทำความสะอาด สุขลักษณะของผู้ขาย นอกจากนี้ยังควรให้เจ้าของตลาดและเจ้าหน้าที่ของรัฐมาควบคุมดูแลให้เข้มงวดมากขึ้น เพื่อให้ตลาดสดเกาะคาจะได้เป็นตลาดสดที่ถูกสุขลักษณะ และมีอาหารที่ปลอดภัยจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภค

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากการสรุปผลการศึกษาในเรื่องของความรับผิดชอบต่อเจ้าของตลาดและผู้ขายต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในตลาดสดสามารถสรุปประเด็นสำคัญนำมาอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

5.2.1 ข้อค้นพบในการศึกษา

1. ถึงแม้ว่าตลาดสดเกาะคาจะเป็นตลาดสดที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลแต่ก็ยังคงขาดการดูแลเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ในเขตรับผิดชอบซึ่งเป็นปัญหาอย่างหนึ่งที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง
2. ขั้นตอนของการดำเนินงาน ในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของเจ้าของตลาด ยังไม่สามารถจะดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากความคุ้นเคยและความเกรงใจกับผู้ขายมาเป็นระยะเวลายาวนานทำให้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานเช่นกัน
3. ปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในตลาดสดเกาะคาในบางประเด็นเจ้าของตลาดยังไม่สามารถที่จะปรับปรุงให้ถูกต้องได้ในระยะเวลาอันรวดเร็วได้ จะต้องมีการวางแผนงานประกออบกับความพร้อมในด้านงบประมาณอีกด้วย

5.2.2 อภิปรายผล

1. บริบทของตลาด

ตลาดสดกับชุมชนไทยมีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่อดีต การดำเนินชีวิตของชาวบ้านที่กระจายอาศัยอยู่ในแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ ชุมชนบางท้องถิ่นอาศัยอยู่บริเวณใกล้ริมแม่น้ำ บางท้องถิ่นอาศัยอยู่บริเวณท้องถิ่นห่างไกล

อย่างไรก็ตามการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนเหล่านั้น ได้ก่อให้เกิดรูปแบบเศรษฐกิจที่แตกต่างกันอีกด้วย ดังนั้นในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชาวบ้านในอดีต ตลาดจึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยเฉพาะผู้ชายเพื่อต้องการเสนอขายสินค้าของตน ในตลาดสดเกาะคาที่เช่นเดียวกัน ซึ่งจากผลการศึกษาในประเด็นของบริบทของตลาดนั้นพบว่าการพัฒนาการของตลาดสดแห่งนี้มีระยะเวลากว่า 66 ปีมาแล้ว ซึ่งการสร้างตลาดนั้นเริ่มจากพื้นที่ที่เป็นป่าไม่มีชุมชนใดอาศัยอยู่ในบริเวณนั้น จนกระทั่งได้มีการสร้างโรงงานน้ำตาลของอำเภอเกาะคาขึ้น จึงทำให้เจ้าของตลาดในสมัยนั้นได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของที่ดินตรงข้ามกับโรงงานน้ำตาล เพื่อใช้เป็นสถานที่ศูนย์กลางในการค้าขายในอนาคต เนื่องจากบริเวณดังกล่าวตั้งอยู่ใกล้แหล่งงานของคนในชุมชนบริเวณใกล้เคียง จึงสมควรที่จะมีสถานที่เพื่อเป็นศูนย์กลางธุรกิจในการค้าขายของชุมชนในอนาคต เพื่อให้คนในโรงงานได้สะดวกต่อการเลือกซื้อสินค้าที่หลากหลาย ซึ่งในปัจจุบันตลาดสดเกาะคาได้พัฒนาจากตลาดนัดขนาดเล็กที่ขายเฉพาะช่วงเช้าขยายไปสู่ตลาดค้าปลีกขนาดใหญ่ที่ขายประจำทั้งวัน เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนที่เพิ่มมากขึ้นและนักท่องเที่ยวที่ผ่านมาใช้บริการของตลาดเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน

จากผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชนทิรา ไทยพยัคฆ์ (2543) ซึ่งได้ศึกษาเรื่องโครงสร้างตลาดอาหารสดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ในประเด็นของวิวัฒนาการของตลาดสดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ศึกษาพฤติกรรมของผู้ซื้อและผู้ขายในตลาดอาหารสดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของผู้ซื้อและผู้ขาย และศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในตลาดอาหารสดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า รูปแบบตลาดสดมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม คือ ในอดีตมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าฟุ่มเฟือยหรือสินค้าที่ไม่สามารถผลิตได้เองในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ แต่เนื่องจากในอดีตสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันส่วนใหญ่จะผลิตได้เองในครัวเรือน ดังนั้นจึงทำให้สินค้าที่ซื้อขายกันมีน้อยชนิด และไม่ได้ซื้อขายกันตลอดทั้งวัน สถานที่ซื้อขายจะเป็นที่โล่งที่อยู่ข้างวัด และจะมีระบบการซื้อขายแบบสิ่งของแลกเปลี่ยนต่อมารูปแบบของตลาดสดเปลี่ยนไปคือ มีสิ่งของที่นำมาขายมากขึ้น มีการซื้อขายกันตลอดทั้งวัน และย้ายสถานที่มาเป็นริมถนนหรือบริเวณท่าหน้า นอกจากนี้เริ่มมีสิ่งปลูกสร้างเพื่อใช้เป็นที่สำหรับซื้อขาย โดยเริ่มจากอาคารชั้นเดียวต่อมาพัฒนาเป็นอาคาร 2-3 ชั้นอย่างในปัจจุบัน การซื้อขายแลกเปลี่ยนใช้เงินตราเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน

เนื่องจากตลาดสดประกอบด้วยผู้ขายเป็นจำนวนมาก ประกอบด้วยสินค้าที่เป็นของสด และสินค้าอุปโภค ดังนั้นในการเสนอขายสินค้าจะต้องมีการจัดสถานที่เพื่อใช้ในการจัดวางที่นำมาวางขาย ซึ่งจากการศึกษาในด้านบริบทของตลาดสดเกาะคาพบว่า ลักษณะและสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปนั้น ตลาดแบ่งออกเป็นตลาดค้าในตัวอาคารและค้านอกตัวอาคาร

ตลาด ซึ่งมีอาคารประกอบด้วยอาคารพาณิชย์ตั้งอยู่ล้อมรอบ กิจกรรมการค้าขายนั้นนอกจากจะมีการจัดวางสินค้าภายในตัวอาคารตลาดค่านโนแล้ว ด้านหน้าอาคารพาณิชย์ด้านนอกก็ยังมีกิจกรรมการค้าเช่นกัน คือ ผู้ขายหาบเร่ที่ไม่มีแผงประจำในตัวอาคาร โดยจะขายสินค้าเฉพาะในช่วงเช้าเท่านั้น จึงอาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมการค้าของตลาดไม่ได้มีเฉพาะภายในตัวอาคารเท่านั้น บริเวณด้านนอกตัวอาคารนับเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการค้าของตลาดเช่นกัน ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีรอบระยะเวลาจำหน่ายที่เหมือนกัน และไม่ได้มีการจัดวางที่คล้ายคลึงกันทั้งหมด แต่จากผลการศึกษาของ นวรัตน์ นพหิรัญ (2540) ศึกษาเรื่องชีวิตแม่ค้า บทบาทเศรษฐกิจและครอบครัวในบริบทการค้า พบว่า แม่ค้าที่มีแผงภายในตลาดและแม่ค้านอกตลาดมีความแตกต่างกันในเรื่องไขหลายประการ ได้แก่ ความแตกต่างของพื้นที่การประกอบการ, ฐานะทางเศรษฐกิจและขนาดกิจการทางการค้า, ช่วงระยะเวลาในการประกอบการ, ประเภทสินค้ากับแม่ค้า, ลักษณะทางชาติพันธุ์ของแม่ค้า, การใช้แรงงานของแม่ค้าในตลาด

2. พฤติกรรมสิ่งแวดล้อมของเจ้าของตลาดและผู้ขายในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ตลาดสด

พฤติกรรมสิ่งแวดล้อมของเจ้าของตลาดและผู้ขายในการจัดการสิ่งแวดล้อมตลาดสด ในการกระทำของเจ้าของตลาดและผู้ขายที่แสดงออกถึง การบริหารกิจการตลาด ในอันที่จะก่อให้เกิดมลภาวะต่างๆ ทั้งขยะมูลฝอย น้ำเสีย ฝุ่นละออง พาหะนำโรค และกลิ่นต่างๆ ที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อมภายในตลาด สอดคล้องกับความคิดกับแนวความคิดของ Kurt Lewin (1951) ได้กล่าวว่า พฤติกรรม (Behavior) เป็นผลรวมกันขององค์ประกอบ 2 ประการ คือ ลักษณะนิสัยของบุคคล (Person) และลักษณะสิ่งแวดล้อมในขณะนั้น ดังนั้นเจ้าของตลาดและผู้ขายซึ่งอยู่ในสภาพแวดล้อมตลาดสด ในการกระทำของเจ้าของตลาดและผู้ขายที่มีต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมตลาดสดย่อมมีความสัมพันธ์กัน เมื่อมีการจัดการที่ไม่ถูกสุขลักษณะย่อมก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในตลาดสดเกาะคา ดังนั้นพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมย่อมมีอิทธิพลซึ่งกันและกันมีปฏิสัมพันธ์กัน เช่นเดียวกับกับประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมว่าเป็นผลที่เกิดจากปฏิกิริยาของอินทรีย์กับสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมของอินทรีย์ที่ได้จากการมีปฏิกิริยากับสิ่งแวดล้อมนั้นจะมีผลตามมาในรูปทั้งที่สังเกตได้ด้วยบุคคลอื่นและที่สังเกตไม่ได้ แต่สามารถวินิจฉัยว่ามีหรือไม่มีโดยใช้วิธีการหรือเครื่องมือทางด้านจิตวิทยา พฤติกรรมที่คนแสดงต่อสิ่งแวดล้อมนั้นย่อมเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นและสามารถสังเกตได้ วัฒนา จันทรเสน (2539) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมที่คนแสดงออกต่อสิ่งแวดล้อม คือ พฤติกรรมที่แสดงถึงการกระทำ เช่น การบำรุงรักษา การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง การตัดแปรง การสร้างขึ้นมาใหม่ การควบคุม

การประหยัด การใช้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและให้มีเหลือใช้ในอนาคตด้วย พฤติกรรมเหล่านี้จัดเป็นพฤติกรรมควบคุม การอนุรักษ์ และการทำลายสิ่งแวดล้อม

3. ความรับผิดชอบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในตลาดสดเกาะคา

3.1 ความรับผิดชอบของเจ้าของตลาด

ความรับผิดชอบของเจ้าของตลาดโดยภาพรวมแล้ว มีความรับผิดชอบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในตลาดสดมาโดยตลอด แต่ในบางขั้นตอนไม่สามารถที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยหลายประเด็นที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน เช่น ปัจจัยในด้านงบประมาณ ปัญหาการเมืองท้องถิ่น ขาดความร่วมมือจากผู้ขาย บางส่วนกำลังอยู่ในขั้นตอนของการวางแผนปรับปรุง เช่น การระบายอากาศ การบำบัดน้ำเสีย และในบางประเด็นก็ได้มีการปรับปรุงไปแล้วบางส่วน คือ ลักษณะโครงสร้างของแผง โครงสร้างของหลังคา และ แผงประจำที่ได้จัดสร้างเป็นคอนกรีต ซึ่งแต่เดิมนั้นเป็นแผงประจำแบบมีลักษณะโครงสร้างทำด้วยไม้ แต่ยังคงมีแผงประจำที่เหลืออีกจำนวนหลายแผงที่กำลังรอการปรับปรุงให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน รวมทั้งในขั้นตอนของการแก้ไขและปรับปรุงนั้น จะต้องคำนึงถึงลำดับความสำคัญของปัญหา รวมทั้งความไปได้ในศักยภาพของพื้นที่ที่จะสามารถรองรับในการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงให้ถูกสุขลักษณะมากยิ่งขึ้น เช่น ทางเดินภายในตลาดไม่ได้มีความกว้างเท่ากันในทุกส่วนของพื้นที่ในตลาด และการให้บริการลานจอดไม่สามารถที่จะขยายพื้นที่ให้กว้างไปจากเดิม เนื่องจากปัจจัยในด้านพื้นที่ที่มีจำกัด นอกจากนี้การดำเนินงานของเจ้าของตลาดในบางขั้นตอน ยังไม่สามารถจัดการให้ผู้ขายได้ร่วมรับผิดชอบได้อย่างเต็มที่ เช่น การจัดเก็บขยะมูลฝอย ที่รองรับขยะไม่เพียงพอต่อการทิ้งขยะของผู้ขายในแต่ละวัน และไม่มีการแยกถังขยะให้เป็นสัดส่วนเพื่อใช้ในการคัดแยกขยะอีกด้วย เจ้าของตลาดไม่สามารถควบคุมผู้ขายให้อยู่ในกฎระเบียบของตลาดได้อย่างเคร่งครัด ซึ่งอาจไปได้ว่าเกิดจากความคุ้นเคยของเจ้าของตลาดกับผู้ขายมาเป็นระยะเวลายาวนาน ดังเช่น การจัดวางสินค้าและการจัดกลุ่มประเภทของสินค้า เจ้าของตลาดไม่สามารถที่จะจัดกลุ่มได้ในเวลาอันรวดเร็ว เนื่องจากจากผู้ขายส่วนใหญ่ได้ขายสินค้าที่บริเวณแผงของตนมาเป็นระยะเวลายาวนาน มีผู้ซื้อเป็นประจำเป็นจำนวนมาก ผู้ขายจึงไม่ต้องการให้ย้ายร้าน/แผงของตน เมื่อพิจารณาในคุณลักษณะสินค้าที่วางขายอาจมีส่วนในความรับผิดชอบเช่นกัน ซึ่งหากลักษณะสินค้าที่ขายส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภค เช่น ร้านขายของชำ ร้านขายเสื้อผ้า จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ผู้ขายต้องการแสดงสินค้า ให้ผู้ซื้อได้เลือกซื้อสินค้าได้อย่างชัด จึงทำให้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานกิจการตลาด

3.2 ความรับผิดชอบของผู้ขาย

(1) การจัดวางสินค้าและอุปกรณ์

การไม่วางสินค้าเกินขอบเขตร้าน/แผง โดยการต่อเติมสร้างแผงเพิ่ม ผู้ขายมีความรับผิดชอบมาก อาจเป็นไปได้ว่าผู้ขายแผงประจำที่ส่วนใหญ่ขายอาหารสดและอาหารปรุงสำเร็จ เจ้าของตลาดได้จัดสร้างไว้ให้เป็นแผงประจำที่ทำด้วยไม้และแผงคอนกรีตที่มีลักษณะถาวรค่อนข้างมั่นคงไม่ให้มีการต่อเติมจากแผงเดิมที่เคยวางไว้ อีกทั้งผู้ขายจะต้องเสียค่าเช่าตามความยาวและความกว้างของแผงที่เจ้าของตลาดได้ออกกฎระเบียบไว้ จึงทำให้ผู้ขายในบางรายไม่ต้องการที่จะเสียค่าเช่าแผงเพิ่ม ส่วนผู้ขายที่ต้องการวางสินค้าเกินของเขตร้าน/แผงของโดยการต่อเติมสร้างแผงเพิ่มอาจเป็นไปได้ว่า ผู้ขายมีสินค้าที่มีวางจำหน่ายในร้านมีค่อนข้างมาก พื้นที่เพื่อการจัดวางมีไม่เพียงพอ อีกทั้งเป็นการแสดงสินค้าที่หลากหลายเพื่อให้ผู้ซื้อได้เลือกสินค้าได้ตามความต้องการ และการคิดค่าเช่าของอาคารนั้น ได้คิดรวมค่าเช่าทั้งอาคารทั้งหมด ไม่ได้คิดแยกเป็นความกว้างและความยาว เหมือนกับแผงขายอาหารสดและอาหารปรุงสำเร็จที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ดังนั้นจึงทำให้ร้านอาคารพาณิชย์วางสินค้าเกินขอบเขตร้าน/แผงของตนได้ ส่วนในการไม่จัดเก็บอุปกรณ์และภาชนะใกล้ทางเดินเท้าผู้ขายมีความรับผิดชอบมาก อาจเป็นไปได้ว่าผู้ขายส่วนใหญ่เป็นแผงประจำภายในตลาดจัดให้สร้างมีลักษณะเปิดโล่งบริเวณใต้แผง ในผู้ขายบางรายสร้างประตูใส่กุญแจเพิ่มขึ้นเอง เพื่อให้เกิดความมิดชิดมากขึ้น อย่างไรก็ตามจากการสำรวจสภาพพื้นที่โดยทั่วไปมีผู้ขายบางรายที่ยังคงหลงเหลืออุปกรณ์และภาชนะวางไว้บนแผง และบางรายก็วางอุปกรณ์ไว้ตามทางเท้า

(2) การจัดการขยะมูลฝอย

การเตรียมถังที่มีฝาปิด มิดชิดสำหรับใส่ขยะผู้ขายมีความรับผิดชอบมาก อย่างไรก็ตามถึงแม้ผู้ขายเตรียมถังที่มีฝาปิดมิดชิดแต่ก็ไม่ได้ใช้ฝาปิดถังขยะของตนตลอดการทำกิจกรรมการค้าขาย และในบางรายยังคงใช้ถุงพลาสติกและตะกร้าสานไม้ไผ่นำมาใส่ขยะอีกด้วย ในการแยกขยะเปียกและขยะแห้งก่อนนำไปทิ้งที่พักขยะของตลาดมีความรับผิดชอบบ่อยครั้งเช่นกัน สังเกตได้ว่าผู้ขายจะมีการแยกขยะเปียกและขยะแห้งแตกต่างกันตามแต่ละประเภทสินค้าที่ขาย หากเป็นจำพวกขยะสดก็จะมีภาชนะพลาสติกมิดชิดแยกของเหลวและของแข็งเท่านั้น การเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยนำไปทิ้งที่พักขยะของตลาดหลังจากเลิกขายในแต่ละวันผู้ขายมีความรับผิดชอบมากที่สุด อย่างไรก็ตามในการนำขยะไปทิ้งที่พักขยะรวมของตลาดได้นำไปทิ้งรวมกัน ซึ่งทางเจ้าของตลาดไม่ได้จัดให้มีถังแยกขยะเปียกและขยะแห้ง

(3) การจัดการน้ำดื่มน้ำใช้

การใช้น้ำสะอาดในการประกอบและปรุงอาหารผู้ขายมีความรับผิดชอบมาก ส่วนการใช้น้ำประปาของตลาดในการชำระล้างสินค้าและอุปกรณ์ต่างๆผู้ขายมีความรับผิดชอบมากที่สุด สังเกตได้ว่าผู้ขายได้ใช้น้ำดื่มและน้ำประปาของตลาดในการประกอบและปรุงอาหาร ชำระล้างสินค้าและอุปกรณ์ต่างๆ ได้อย่างปลอดภัยซึ่งได้รับการรับรองจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

(4) การจัดการน้ำเสีย

การใช้ตะแกรงหรือตาข่ายในการบำบัดขั้นต้นก่อนเทน้ำทิ้งลงทางระบายน้ำผู้ขายมีความรับผิดชอบปานกลางเท่านั้น อาจเป็นไปได้ว่าผู้ขายได้ทำการแยกขยะเปียกและขยะแห้งแล้ว ซึ่งถือว่าเป็นการแยกขั้นต้นจึงไม่ได้มีการใช้อุปกรณ์เช่นตะแกรงหรือตาข่ายนำมากรองอีก ในการกำจัดเศษขยะหรือสิ่งปนเปื้อนก่อนเทน้ำทิ้งลงทางระบายน้ำผู้ขายมีความรับผิดชอบมาก ย่อมเป็นการสนับสนุนผลการศึกษในการใช้ตะแกรงหรือตาข่ายเพียงบางครั้งเท่านั้น เนื่องจากได้กำจัดเศษขยะหรือสิ่งปนเปื้อนก่อนเทน้ำทิ้งไปบางส่วนแล้ว ส่วนการทำความสะอาดทางระบายน้ำบริเวณร้าน/แผงหลังจากเลิกขายในแต่ละวันผู้ขายมีความรับผิดชอบมาก ซึ่งจะมีให้เห็นส่วนใหญ่ในผู้ขายแผงประจำที่ขายอาหารปรุงสำเร็จที่ตั้งอยู่บริเวณใกล้ทางระบายน้ำ

(5) การจัดการสิ่งปฏิกูล

การช่วยกันรักษาความสะอาดห้องส้วมผู้ขายมีความรับผิดชอบมาก สังเกตได้ว่าหลังจากผู้ขายได้เข้าห้องส้วมเรียบร้อยแล้วช่วยกันรักษาความสะอาดเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามหากน้ำในห้องส้วมมีไว้ให้บริการไม่เพียงพออาจทำให้การทำมาความสะอาดห้องส้วมไม่ดีเท่าที่ควร ซึ่งทำให้ผู้ขายบางรายมักง่ายโดยการไม่ราดน้ำ เนื่องจากน้ำมีปริมาณไม่เพียงพอ จึงทำให้เกิดกลิ่นอันไม่พึงประสงค์ได้ และทำให้ผู้ขายรายอื่นไม่ต้องการที่จะเข้าห้องน้ำในคราวต่อไปอีกด้วย ส่วนหลังจากเข้าห้องส้วมล้างมือให้สะอาดก่อนไปขายสินค้าผู้ขายมีความรับผิดชอบมากที่สุด ซึ่งทำให้เป็นการปลอดภัยต่อเชื้อโรคที่จะติดไปสู่สินค้าและอาหารที่ขายในตลาด

(6) การจัดการสัตว์และแมลงพาหะนำโรค

การป้องกันและกำจัดสัตว์และแมลงพาหะนำโรคผู้ขายมีความรับผิดชอบมาก สังเกตได้ว่าผู้ขายได้นำถุงพลาสติกผูกติดกับไม้ซึ่งค่อนข้างยาวเพื่อที่จะได้ปิดแมลงวันได้อย่างทั่วถึง หรือใช้พลาสติกผูกติดกับเหล็กซึ่งทำเป็นใบพัดตีมอเตอร์โดยใช้ไฟฟ้าในการช่วยพัด ซึ่งเป็นการผ่อนแรงผู้ขายได้อีกแรง บางรายได้นำพลาสติกมาปกปิดอาหารหรือนำตู้กระจกมาใส่อาหาร และมีการวางกับดักหนูหรือใช้ยาเบื่อในการกำจัดหนูและแมลงสาบ ในผู้ขายร้านอาหารนั้นมีการนำตู้กระจกเพื่อวางสินค้าในการขายและป้องกันสัตว์และแมลงพาหะนำโรค ส่วนการ

เก็บภาชนะและอุปกรณ์อย่างเป็นระเบียบไม่มีชอกนมมีความรับผิดชอบมาก ซึ่งเป็นวิธีการป้องกันวิธีหนึ่งที่ป้องกันไม่ให้สัตว์และแมลงพาหะนำโรคต่าง ๆ นั้นมาอาศัยหรือทำรังได้

(7) การทำความสะอาดตลาด

การทำความสะอาดร้าน/แผงหลังจากเลิกขายสินค้าในแต่ละวันผู้ขายมีความรับผิดชอบมากที่สุด สังเกตได้ว่าผู้ขายทำความสะอาดที่แตกต่างกันตามลักษณะสินค้าที่ขาย หากสินค้าที่เป็นอาหารสด ก็จะมีการใช้น้ำสะอาดในการล้าง หากสินค้าที่ขายเป็นสินค้าอาหารแห้ง หรือสินค้าที่ไม่ใช่อาหารก็จะทำการปิดกวาดเศษสิ่งสกปรก หรือเช็ดถูบริเวณแผง/ร้านของตนเท่านั้น ส่วนการทำความสะอาดร้าน/แผงตามหลักสุขาภิบาล ผู้ขายมีความรับผิดชอบปานกลางซึ่งจะมีให้เห็นในอาหารสดจำพวกเนื้อสัตว์

(8) สุขลักษณะของผู้ขาย

การแต่งกายให้สะอาดเรียบร้อยในขณะที่ขายสินค้าผู้ขายมีความรับผิดชอบมากที่สุด สังเกตได้ว่าผู้ขายในตลาดสดเกาะคาผู้ขายส่วนใหญ่แต่งกายพื้นบ้านทั่วไป การสวมหมวกและผ้ากันเปื้อนในขณะที่ขายสินค้าผู้ขายมีความรับผิดชอบบ่อยครั้ง สังเกตได้ว่ามีการนำผ้ากันเปื้อนมาใส่เพื่อป้องกันสิ่งสกปรกต่างๆ แต่ก็ไม่ได้มีการสวมหมวกหรือเนื้ทคลุมผมแต่อย่างใด โดยเฉพาะร้านที่ขายสินค้าอาหารปรุงสำเร็จจะใส่เฉพาะผ้ากันเปื้อนเท่านั้น จะมีให้เห็นเป็นส่วนน้อยเท่านั้นที่สวมหมวกคลุมผมในขณะที่ขายอาหาร การตรวจร่างกายเพื่อตรวจหาโรคติดต่อปีละครั้งผู้ขายมีความรับผิดชอบมาก นอกจากผู้ขายจะไปทำการตรวจสุขภาพด้วยตัวเองแล้ว ทางเจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้เข้ามาบริการตรวจสุขภาพให้แก่ผู้ขายทุกปีอย่างน้อยปีละครั้ง

อาจกล่าวได้ว่าความรับผิดชอบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในตลาดสดพบว่ายังประสบกับปัญหาอยู่หลายประเด็น ถึงแม้ว่าจะมีการออกกฎหมายบังคับในการควบคุมตลาดแล้วก็ตาม จึงอาจกล่าวได้ว่าการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องนั้นไม่เคร่งครัด ทำให้ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของเจ้าของตลาดและผู้ขายในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในตลาดสด สอดคล้องกับผลการศึกษาของรุจิรา วิไลรัตน์ (2545) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมตลาดสดในเขตเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา พบว่าเจ้าหน้าที่ยังขาดการควบคุมกำกับดูแลและการปฏิบัติของเจ้าของตลาดและผู้ค้าขาย ให้เป็นไปตามเทศบัญญัติอย่างจริงจังจึงมีผลทำให้มีการปฏิบัติตนในการจัดการสิ่งแวดล้อมสิ่งแวดล้อมในบางประเด็นไม่ถูกต้อง แสดงให้เห็นว่าถึงแม้ว่าตลาดสดเกาะคาจะเป็นตลาดสดที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล แต่ก็ยังขาดการดูแลเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ในเขตรับผิดชอบ ซึ่งเป็นปัญหาอย่างหนึ่งที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง มิฉะนั้นอาจทำให้ประชาชนไม่เคารพต่อข้อกำหนดของกฎหมายและเกิดความไม่เป็นระเบียบในสังคม และยังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตลาดสดและสุขอนามัยของประชาชน

4. ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในตลาดสดเกาะคาของผู้ขายและผู้ซื้อ

ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในตลาดสดเกาะคา ผู้ขายและผู้ซื้อควรมีการปรับปรุง สุขลักษณะทั่วไปของตลาด ขยะมูลฝอย น้ำคั่งน้ำใช้ น้ำเสีย สิ่งปฏิกูลสัตว์และแมลงพาหะนำโรค การทำความสะอาด สุขลักษณะของผู้ขาย นอกจากนี้ยังควรจะต้องมีการสร้างจิตสำนึกให้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และมีการให้ความรู้ ความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น อีกทั้งยังควรให้เจ้าของตลาดและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขควรควบคุมและดูแลให้เข้มงวดมากขึ้น เพื่อให้ตลาดสดเกาะคาจะได้เป็นตลาดสดที่ถูกสุขลักษณะ และจะได้มีอาหารที่ปลอดภัยแก่ผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของระพีศักดิ์ มาลัยรุ่งสกุล (2546) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษารูปแบบการจัดการตลาดสดตามหลักสุขาภิบาลอาหารในเขตเทศบาลนครลำปาง พบว่า จะต้องดำเนินงานแบบผสมผสาน โดยอาศัยความร่วมมือกันจากกลุ่มที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม ได้แก่ หน่วยงานของรัฐ เจ้าของตลาดสด ผู้ประกอบการค้า และประชาชน ในการนำมาตรการทางกฎหมายมาใช้อย่างจริงจัง การมีส่วนร่วมของกลุ่มที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม การรวมกลุ่มของผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นเครือข่ายรูปแบบสมาคม ชมรมตลาดสด และใช้สิทธิในการเรียกร้องให้มีการปรับปรุงตลาดสด โดยใช้กระบวนการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ความตระหนัก ทักษะคิด และจิตสำนึก ในรูปแบบของการอบรมให้มีความรู้ การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชน เวทีชุมชน และรณรงค์ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตลาดสด เพื่อให้การจัดการตลาดสดสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาได้อย่างครอบคลุม และสามารถลดช่องว่างในการแก้ไขปัญหา อันจะนำไปสู่การจัดการตลาดสดที่ถูกหลักสุขาภิบาลอาหารได้อย่างยั่งยืน

ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของเจ้าของตลาดและผู้ขาย ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ซึ่งผู้ขายที่ใช้ตลาดเป็นสถานที่ประกอบอาชีพร่วมกันต้องช่วยกันรับผิดชอบในปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้ขายได้เสนอแนะในสิ่งที่ตนต้องการให้มีการปรับปรุงร่วมกันกับเจ้าของตลาดและผู้ขายด้วยกันเองอยู่หลายประเด็น นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นจะต้องร่วมกันแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในตลาดสดให้ถูกสุขลักษณะ เพื่อให้ตลาดสดเกาะคาเป็นตลาดสดที่น่าซื้อ มีอาหารที่ปลอดภัยจำหน่ายแก่ผู้บริโภค ซึ่งผู้ซื้อมีความต้องการให้ตลาดสดนั้นมีการปรับปรุงตลาดสดมากขึ้น อย่างไรก็ตามในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่สามารถที่จะประสบผลสำเร็จได้หากไม่ได้รับการร่วมมือจากทุกฝ่าย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการให้ความรู้และความเข้าใจและผู้ขายอย่างต่อเนื่องและเป็นประจำ โดยการฝึกอบรมให้ข้อมูลข่าวสาร หรือประชาสัมพันธ์ในการจัดระเบียบตลาดและการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในตลาด ซึ่งเป็นการปลูกจิตสำนึกให้แก่ผู้ขายเพื่อให้เกิดความตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้น ซึ่งอาจก่อให้เกิดเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับชุมชนได้
2. เจ้าของตลาดควรมีการออกกฎระเบียบของตลาดอย่างเคร่งครัด และควรมีการจัดประกวดความเป็นระเบียบและความสะอาดของร้านค้า/แผงในตลาด โดยเจ้าของตลาดจะต้องร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของสาธารณสุข โดยการให้โล่รางวัล หรือป้ายประกาศเกียรติคุณแก่ร้าน/แผงของผู้ขายที่ประพฤติตนเป็นตัวอย่างในการให้ความร่วมมือแก่เจ้าของตลาดในการจัดระเบียบตลาดและการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในตลาด เพื่อให้ผู้ขายรายอื่นๆ ได้เอาเป็นตัวอย่าง
3. การบังคับใช้ของกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการตลาดควรให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้ามาตรวจสอบและควบคุมกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด และควรมีการให้บริการล้างตลาดตามหลักสุขาภิบาลแก่ตลาดสดในเขตเทศบาลให้มากยิ่งขึ้นถึงแม้จะเป็นตลาดสดของเอกชนก็ตาม
4. ประชาชนหรือผู้ใช้บริการของตลาดเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการตลาดสด ทางเทศบาลควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชน โดยการเปิดเวทีปราศรัยให้ประชาชนได้เข้าใจถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ซึ่งในปัจจุบันทางรัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อความสะอาดของตลาดสดและการสุขาภิบาลอาหารที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค ดังนั้นจึงควรให้ประชาชนร่วมมือกันตรวจสอบการทำงานของเจ้าของตลาดและผู้ขายในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในตลาดสด โดยเฉพาะในแต่ละร้าน/แผงของผู้ขายที่ปฏิบัติตนไม่ถูกต้อง จึงไม่ควรไปใช้บริการในร้าน/แผงนั้นๆ
5. ควรมีการจัดตั้งกลุ่มชมรมของผู้ขายในตลาดสดเกาะคาในการทำกิจกรรมร่วมกันในด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการรณรงค์ให้ผู้ขายได้เล็งเห็นความสำคัญต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบระหว่างตลาดสดในเขตเทศบาลกับตลาดสดนอกเขตเทศบาลที่เกี่ยวกับการศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในตลาดสด
2. ควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงทดลองประกอบควบคู่ไปกับการศึกษาวิจัยเชิงพรรณนา โดยนำวิธีการในห้องทดลองทางวิทยาศาสตร์มาทำการพิสูจน์ตรวจสอบความสะอาดของตลาด

3. ควรมีการศึกษาตลาดสดในแง่ของวัฒนธรรมของตลาดในแต่ละชุมชนที่มีพื้นที่แตกต่างกันประกอบกับการศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมในตลาดสด
4. ควรมีการศึกษาความรู้ ความเข้าใจของผู้ขายที่มีผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมตลาดสด
5. ควรมีการศึกษาอุปสรรคของเจ้าหน้าที่พนักงานท้องถิ่นต่อการใช้เทศบัญญัติควบคุมกิจการตลาดสด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved